

พฤติกรรมในการป้องกันวัณโรค ในกลุ่มผู้ขับขีรถแท็กซี่พื้นที่กรุงเทพมหานคร

Preventive Behaviors for Tuberculosis in Taxi Drivers at Bangkok Metropolitan area

เวสารัช สรรพอาษา, สุกฤษา จันทรพิ้ง, ตรีอมร วิสุทศิริ, ไมลา อิศสระสงคราม
สถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง

Wasaruch Suppa-asa, Suttisa Chanpeng, Trearmorn Wisuttisiri,
Mila Issarasongkhram

Institute for Urban Disease Control and Prevention

Received 2023 Feb 1, Revised 2023 Mar 3, Accepted 2023 Mar 15

DOI: 10.14456/iudcj.2023.31

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาภาคตัดขวาง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหาความชุกและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการป้องกันวัณโรคปอดในกลุ่มผู้ขับขีรถแท็กซี่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 444 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามพฤติกรรมในการป้องกันวัณโรคในกลุ่มผู้ขับขีรถแท็กซี่พื้นที่กรุงเทพมหานคร ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.74 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยใช้สถิติ Chi-square test และ Pearson's correlation coefficient

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ขับขีรถแท็กซี่ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 50.1 ปี มีพฤติกรรมในการป้องกันวัณโรคปอดโดยการไปพบแพทย์เมื่อมีอาการสงสัยเป็นวัณโรคทุกครั้ง มีพฤติกรรมไม่สวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดกรองพิเศษ (N95) สาเหตุที่ไม่ใส่เพราะรู้สึกอึดอัด รำคาญ ไม่เคยได้รับการสื่อสารเรื่องการป้องกันวัณโรคปอดมีระดับการรับรู้เรื่องวัณโรคตามแนวคิดแบบแผนความเชื่อสุขภาพภาพรวมในระดับมาก รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ การรับรู้เรื่องวัณโรคตามแบบแผนความเชื่อสุขภาพภาพรวม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปิดปาก ปิดจมูก พฤติกรรมในการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ พฤติกรรมในการเช็ดทำความสะอาดภายในรถด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ และพฤติกรรมการไปพบแพทย์เมื่อมีอาการสงสัยป่วยวัณโรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ความชุกของพฤติกรรมการป้องกันวัณโรคอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้นควรพัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมการป้องกัน

วัณโรคปอดในกลุ่มผู้ขับซึ่รถแท็กซี่ที่เหมาะสม โดยเฉพาะพฤติกรรมการใช้หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) เพื่อลดการแพร่กระจายของวัณโรคปอด ลดอัตราป่วย และอัตราตายของวัณโรคปอด

คำสำคัญ: วัณโรค, พฤติกรรมการป้องกันวัณโรค, ผู้ขับซึ่รถแท็กซี่

Abstract

The purpose of this crosssectional descriptive study was to explore the prevalence of preventive behaviors for Tuberculosis (TB) in taxi drivers in Bangkok and the relationship between personal factors, Health Belive Model (HBM), and TB preventive behaviors. The sample was 444 people in Bangkok. The instruments used were questionnaires asking about personal factors, health belive model, and TB preventive behaviors. Cronbach's alpha coefficients for the questionnaires were 0.74. Data were analyzed using frequency, percent, mean, standard deviation, Chi-square test, and Pearson's correlation coefficient.

The results revealed that the most of taxi drivers in Bangkok are men. They are average age 50.1 years. They're offen went to meet the doctor when they have TB symptom and don't used N95 Mask because difficulty breathing. They never have got to communication for preventive TB behaviors. The perception of HBM at a high level. The average income per month related to wearing N95 mask behaviors. The perceive of health belive model related to closed mouth and nose behavior, wearing N95 mask, cleaning in the cars with 70% alcohol, going to meet the doctor when they have got the TB symptoms had the statistically significant. Taxi drivers had low level for preventive behaviors for tuberculosis. The recommendation to develop communication program for promotion TB preventive behaviors in taxi driver especialy wearing N95 mask behaviors for reduce transmission morbidity and mortality of tuberculosis disease.

Keywords: Tuberculosis, Preventive Behaviors for Tuberculosis, Taxi Drivers

ความสำคัญและความเป็นมาของปัญหา

กลุ่มผู้ขับขี่รถแท็กซี่ต้องอยู่ในยานพาหนะที่มีการหมุนเวียนของอากาศในระบบปิด ซึ่งมีความเสี่ยงในการติดเชื้อโรคติดต่อทางเดินหายใจจากผู้โดยสาร เช่น ไข้หวัด วัณโรค เมอร์ส เป็นต้น ผู้ขับขี่รถสาธารณะมีโอกาสแพร่กระจายเชื้อ หรือ รับเชื้อวัณโรคจากผู้โดยสาร ซึ่งหากมีระยะเวลาในการรับสัมผัสเชื้อวัณโรคมากกว่า 90 นาที จะเพิ่มโอกาสเสี่ยงสูงในการได้รับเชื้อวัณโรค⁽¹⁾ อุบัติการณ์การรับสัมผัสเชื้อวัณโรคจากรถสาธารณะมีมากกว่าการรับสัมผัสเชื้อโรควัณโรคในครัวเรือน⁽²⁾ จากผลการตรวจคัดกรองสุขภาพผู้ขับขี่รถยนต์รับจ้างสาธารณะโดยสำนักโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม พบว่า ผู้ขับขี่รถยนต์รับจ้างสาธารณะที่มีผลการเอกซเรย์ปอดสงสัยวัณโรค ร้อยละ 1.96 จากจำนวนผู้เข้ารับการตรวจคัดกรองทั้งสิ้น 1,179 ราย และจากการรณรงค์โครงการสุขภาพดีแท็กซี่ไทย โดยสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง สถาบันบำราศนราดูร และ โรงพยาบาลนพรัตนราชธานี พบว่า ผู้ขับขี่รถแท็กซี่ป่วยเป็นวัณโรคจำนวน 3 คน (ร้อยละ 6.38) จากผู้ที่เข้ารับการเอกซเรย์ปอดทั้งสิ้น จำนวน 47 คน และยังพบเชื้อโรคสะสมภายในรถยนต์สาธารณะ (รายงานผลการรณรงค์จากสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง) จากการประมาณการขององค์การอนามัยโลก ปี 2561 ประเทศไทยจะมีผู้ป่วยวัณโรครายใหม่ 108,000 รายต่อปี หรือคิดเป็น 156 ต่อประชากรแสนคน⁽³⁾ ผู้ป่วยวัณโรคดื้อยาหลายขนานอาจมากถึง 4,700 ราย ซึ่งหากเป็นผู้ป่วยวัณโรคดื้อยาหลายขนาน จะใช้เวลาในการรักษาอย่างน้อย 20 เดือน โดยจะต้องฉีดยาทุกวันอย่างน้อย 6 เดือน ค่าयरรวม 4 - 5 ชนิด ใช้งบประมาณในการรักษา 200,000 บาทต่อคน

แต่ถ้าเป็นผู้ป่วยวัณโรคดื้อยาชนิดรุนแรง ต้องใช้งบประมาณถึง 1,200,000 บาทต่อคน (สำนักวัณโรค กรมควบคุมโรค) แบบแผนความเชื่อทางสุขภาพ (Health Belief Model) Rosen stock มีข้อสมมติฐานเกี่ยวกับความเชื่อด้านสุขภาพที่ว่า สุขภาพดี (Good Health) ในความคิดของแต่ละบุคคลไม่เหมือนกัน ทำให้ส่งผลต่อการยอมรับ และการตัดสินใจที่จะกระทำหรือมีพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายต่างกัน การปฏิบัติตัวหรือมีพฤติกรรมในการป้องกันวัณโรคได้อย่างถูกต้องของผู้ขับขี่รถแท็กซี่มีส่วนสำคัญในการช่วยลดความชุกของวัณโรค สิ่งที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ถูกต้องมาจากปัจจัยหลายด้านทั้งจากปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการรับรู้ และปัจจัยที่เป็นแรงกระตุ้นทั้งจากภายในตัวบุคคลและจากภายนอก⁽⁴⁾ ผู้วิจัยจึงดำเนินการศึกษาพฤติกรรมในการป้องกันโรควัณโรคในกลุ่มผู้ขับขี่รถแท็กซี่พื้นที่กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนการสื่อสารเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการป้องกันโรควัณโรคได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันวัณโรคปอดของผู้ขับขี่รถแท็กซี่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษารั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบตัดขวาง (Cross Sectional Study) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติเชิงอนุมานเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ปัจจัยส่วนบุคคล

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- สถานภาพสมรส
- รายได้
- อายุการทำงาน
- ระยะเวลาในการทำงาน
- ประสบการณ์เกี่ยวกับวัณโรคปอด
- โรคประจำตัว

ปัจจัยการรับรู้

- การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเป็นวัณโรคปอด
- การรับรู้ความรุนแรงของวัณโรคปอด
- การรับรู้ถึงประโยชน์ของการป้องกันวัณโรคปอด
- การรับรู้อุปสรรคในการป้องกันวัณโรคปอด
- การรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันวัณโรคปอด

- สิ่งชักนำให้เกิดการปฏิบัติเพื่อป้องกันวัณโรคปอด

พฤติกรรม
การป้องกัน
วัณโรคปอด

ประชากรที่จะศึกษา กลุ่มผู้ขับขี่รถแท็กซี่ในกรุงเทพมหานคร อายุ 22 ปีขึ้นไป จำนวน 37,862 คน (กรมการขนส่งทางบก)

ขนาดตัวอย่างและวิธีสุ่มตัวอย่าง การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เริ่มจากแบ่งพื้นที่ผู้ประกอบการรถแท็กซี่ ตามโซนของกรุงเทพมหานคร ซึ่งมี 6 โซน กรุงเทพมหานคร เหนือ กรุงเทพมหานคร ใต้ กรุงเทพมหานครตะวันออก กรุงเทพมหานครเหนือ แล้วสุ่มตัวอย่างโดยการจับฉลาก จับฉลากโซนละ 2 แห่ง รวม 12 แห่ง แห่งละ 37 คน รวม 444 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้เครื่องมือแบบสอบถาม และทำการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ได้ค่าความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์กับแบบสอบถามพบว่าในแต่ละข้อมีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไป แบบสอบถามมี 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ลักษณะทั่วไป เช่น เพศ อายุ อาชีพ สถานภาพระดับการศึกษา ฯลฯ

ส่วนที่ 2 การรับรู้การป้องกันโรคปอดตามแบบแผนความเชื่อทางสุขภาพโดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า

ส่วนที่ 3 พฤติกรรมการป้องกันโรคปอดในกลุ่มผู้ขับขี่รถแท็กซี่

ส่วนที่ 4 การสื่อสารเรื่องการป้องกันโรคปอด

ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ส่งหนังสือ และตัวอย่างแบบสอบถามถึงผู้จัดการสหกรณ์ บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือประธานชมรม ผู้ขับขี่รถแท็กซี่เพื่อขอรายชื่อผู้ขับขี่รถแท็กซี่ และใช้สถานที่ในการเก็บข้อมูลแบบสอบถาม และระบุลำดับที่กลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ผู้จัดการสหกรณ์ บริษัท ห้างหุ้นส่วนจำกัด หรือประธานชมรม ผู้ขับขี่รถแท็กซี่แจ้งกลุ่มตัวอย่างนัดวันที่ เวลาในการชี้แจงโครงการ ผู้วิจัยหลักหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายขอความยินยอมและแจกแบบสอบถาม

2) ทีมผู้วิจัยเข้าพบกลุ่มตัวอย่าง ชี้แจงวัตถุประสงค์การทำวิจัย และขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่างก่อนแจกแบบสอบถาม

3) แจกแบบสอบถามให้แก่ผู้ขับขี่รถแท็กซี่ระหว่างพัก หรือรอส่ง-รับรถ โดยทีมผู้วิจัย

4) ตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดย ในส่วนลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง ใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ ร้อยละ ระดับการรับรู้ ความรู้ วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย วิเคราะห์ข้อมูลค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยกับพฤติกรรม การป้องกันโรคใช้สถิติ Chi-square test และ Pearson's correlation coefficient

การพิทักษ์สิทธิกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ผ่านการพิจารณา และได้รับ อนุมัติจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย กรมควบคุมโรค รหัส 61016 ระยะเวลา สิงหาคม 2562 - พฤษภาคม 2563

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ขับขี่รถแท็กซี่ส่วนใหญ่ มีการรับรู้ความเสี่ยงด้านสุขภาพจากการขับขี่รถ แท็กซี่ ร้อยละ 62.6 ส่วนมากรับรู้ว่ามีโอกาสเสี่ยง เป็นโรคปวดหลัง ร้อยละ 19.4 ระดับการรับรู้เรื่อง วัณโรคในกลุ่มผู้ขับขี่รถแท็กซี่ตามหลักแนวคิด แบบแผนความเชื่อสุขภาพ โดยข้อมูลภาพรวม พบว่า การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการติดเชื้อวัณโรคปอด อยู่ในระดับมาก การรับรู้ความรุนแรงของวัณโรคปอด อยู่ในระดับมาก การรับรู้ประโยชน์ในการปฏิบัติตัว เพื่อป้องกันวัณโรคปอด อยู่ในระดับมาก การรับรู้ อุปสรรคในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอด อยู่ในระดับมาก การรับรู้ความสามารถของตนเอง ในการป้องกันวัณโรคปอด อยู่ในระดับปานกลาง สิ่งชักนำให้เกิดการปฏิบัติพฤติกรรมป้องกันวัณโรค อยู่ในระดับมาก การรับรู้เรื่องวัณโรคตามแบบแผน ความเชื่อสุขภาพในภาพรวม อยู่ในระดับมาก กลุ่มตัวอย่างผู้ขับขี่รถแท็กซี่มีพฤติกรรมในการป้องกัน วัณโรคปอด ปิดปากและจมูกบางครั้งเวลา ไอ หรือ จาม ร้อยละ 48.2 สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ เนื่องจาก ไม่สะดวก พฤติกรรมไม่สวมใส่หน้ากากอนามัย ชนิดกรองพิเศษ (N95) ร้อยละ 59.2 สาเหตุ ที่ไม่ปฏิบัติ รู้สึกอึดอัด รำคาญ พฤติกรรมไม่มีการเช็ด ทำความสะอาดภายในรถด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ ร้อยละ 42.6 สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ ไม่มีเวลา การอาบน้ำทันที

หลังเลิกงานเป็นบางครั้ง ร้อยละ 39.6 สาเหตุ ที่ไม่ปฏิบัติ เนื่องจากเหนื่อย การล้างมือด้วยน้ำกับสบู่ หรือแอลกอฮอล์เจลบางครั้ง ร้อยละ 48.0 สาเหตุ ที่ไม่ปฏิบัติ เนื่องจากไม่มีสถานที่ล้างมือไม่มีเจลล้างมือ การไปพบแพทย์ทุกครั้งเมื่อมีอาการสงสัยเป็น วัณโรค ร้อยละ 39.4 สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติ เนื่องจาก ขี้เกียจกินเอง การปฏิบัติตัวเมื่อพบผู้โดยสารมีอาการ ไอตลอดการเดินทาง และมีลักษณะผอมแห้ง คือ ใส่หน้ากากอนามัยแบบธรรมดา ร้อยละ 28.6 ผู้ขับขี่ รถมอเตอร์ไซด์มีพฤติกรรมปิดปาก และจมูกทุกครั้ง เวลา ไอ หรือจามในระดับพอใช้ ร้อยละ 43.02 พฤติกรรมการใส่หน้ากากอนามัยชนิดกรองพิเศษ (N95) ในระดับต่ำ ร้อยละ 64.6 พฤติกรรมการเช็ด ทำความสะอาดภายในรถ ในระดับต่ำ ร้อยละ 47.9 พฤติกรรมการอาบน้ำทันทีหลังเลิกงานในระดับต่ำ ร้อยละ 37.6 พฤติกรรมการล้างมือด้วยน้ำกับ สบู่ หรือแอลกอฮอล์เจล ในระดับพอใช้ และระดับ ต่ำ ร้อยละ 41.4 พฤติกรรมการไปพบแพทย์เมื่อมี อาการสงสัยเป็นวัณโรคในระดับต่ำ ร้อยละ 36.7 และในภาพรวมผู้ขับขี่รถแท็กซี่มีพฤติกรรม การป้องกันวัณโรคปอดในระดับต่ำ ร้อยละ 83.3

จากการวิจัย พบว่า อายุ (X_1) มีความ สัมพันธ์กับพฤติกรรมการสวมใส่หน้ากากอนามัย ชนิดพิเศษ (N95) (Y_2) ในทิศทางตรงข้ามกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ รายได้ เฉลี่ยต่อเดือน (X_2) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) (Y_2) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.047$ การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการติดเชื้อ วัณโรคปอด (X_3) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) (Y_2) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.023$

การรับรู้ความรุนแรงของวัณโรคปอด (X_4) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปิดปากและจุมทุกครั้งที่เวลา ไอ หรือจาม (Y_1) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.001$ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) (Y_2) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.001$ และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการไปพบแพทย์เมื่อมีอาการสงสัยป่วยเป็นวัณโรค (Y_6) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.001$ ตามกรอบแนวคิดแบบแผนความเชื่อสุขภาพ การรับรู้ประโยชน์ในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอด (X_5) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปิดปาก และจุมทุกครั้งที่เวลา ไอ หรือจาม (Y_1) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ การรับรู้ประโยชน์ในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอด (X_5) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) (Y_2) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.005$ การรับรู้ประโยชน์ในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอด (X_5) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเช็ดภายในรถด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค (Y_3) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.009$ และการรับรู้ประโยชน์ในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอด (X_5) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการไปพบแพทย์เมื่อมีอาการสงสัยป่วยเป็นวัณโรค (Y_6) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.047$ การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอด (X_6) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปิดปากและจุมทุกครั้งที่เวลา ไอ หรือจาม (Y_1) ในทิศทางตรงข้ามกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.006$ การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกัน

วัณโรคปอด (X_6) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเช็ดภายในรถด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค (Y_3) ในทิศทางตรงข้ามกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอด (X_6) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอาบน้ำที่หลังเลิกงาน (Y_4) ในทิศทางตรงข้ามกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอด (X_6) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่หรือแอลกอฮอล์เจล (Y_5) ในทิศทางตรงข้ามกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ และการรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอด (X_6) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการไปพบแพทย์เมื่อมีอาการสงสัยป่วยเป็นวัณโรค (Y_6) ในทิศทางตรงข้ามกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.016$ การรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันวัณโรคปอด (X_7) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปิดปาก และจุมทุกครั้งที่เวลา ไอ หรือจาม (Y_1) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ การรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันวัณโรคปอด (X_7) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) (Y_2) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ การรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันวัณโรคปอด (X_7) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเช็ดภายในรถด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค (Y_3) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ การรับรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันวัณโรคปอด (X_7) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอาบน้ำที่หลังเลิกงาน (Y_4) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.004$ การรับรู้

รู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันวัณโรคปอด (X_7) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่ หรือแอลกอฮอล์เจล (Y_5) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ และการรู้ความสามารถของตนเองในการป้องกันวัณโรคปอด (X_7) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการไปพบแพทย์เมื่อมีอาการสงสัยป่วยเป็นวัณโรค (Y_6) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ สิ่งชักนำให้เกิดการปฏิบัติพฤติกรรมการป้องกันวัณโรค (X_8) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม

การปิดปากและจุมทุกครั้งที่เวลา ไอ หรือจาม (Y_1) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ สิ่งชักนำให้เกิดการปฏิบัติพฤติกรรมการป้องกันวัณโรค (X_8) มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) (Y_2) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} < 0.001$ และมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม การเช็ดภายในรถด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค (Y_3) ในทิศทางเดียวกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p\text{-value} = 0.002$ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลกับพฤติกรรมตามแบบแผนความเชื่อ ด้านสุขภาพ (n=444)

	Y_1		Y_2		Y_3		Y_4		Y_5		Y_6	
	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p
X_1	-0.053	0.265	-0.190	<0.001*	-0.073	0.127	-0.042	0.380	-0.046	0.333	0.009	0.856
X_2	0.033	0.494	0.094	0.047*	0.050	0.296	0.042	0.373	0.064	0.177	0.021	0.656
X_3	0.065	0.172	0.108	0.023*	0.022	0.651	0.004	0.932	-0.040	0.398	0.087	0.068
X_4	0.161	0.001*	0.163	0.001*	0.054	0.256	0.032	0.506	-0.022	0.649	0.160	0.001*
X_5	0.218	<0.001*	0.134	0.005*	0.123	0.009*	0.080	0.092	0.045	0.348	0.094	0.047*
X_6	-0.130	0.006*	-0.035	0.461	-0.169	<0.001*	-0.199	0.001*	-0.174	0.001*	-0.115	0.016*
X_7	0.238	<0.001*	0.233	<0.001*	0.199	<0.001*	0.138	0.004*	0.152	0.001*	0.179	<0.001*
X_8	0.183	<0.001*	0.199	<0.001*	0.144	0.002*	0.043	0.368	-0.036	0.454	0.012	0.799

หมายเหตุ * = $p\text{-value} < 0.05$

อภิปรายผล

กลุ่มตัวอย่างผู้ขับขี่รถแท็กซี่ ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมไม่สวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดกรองพิเศษ (N95) สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติเพราะรู้สึกอึดอัด รำคาญ มีพฤติกรรมไม่เช็ดทำความสะอาดภายในรถด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ สาเหตุที่ไม่ปฏิบัติเพราะไม่มีเวลา และมีพฤติกรรมการปฏิบัติตัวเมื่อพบผู้โดยสาร มีอาการไอตลอดการเดินทาง และมีลักษณะผอมแห้ง โดยการใส่หน้ากากอนามัยแบบธรรมดา ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากการรับรู้อุปสรรคว่าการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิด (N95) ทำให้รู้สึกอึดอัด หายใจไม่สะดวก การมีประวัติเคยเป็นวัณโรคมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปิดปากปิดจมูกเวลาไอ จาม พฤติกรรมการใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) และพฤติกรรมการไปพบแพทย์เมื่อมีอาการสงสัยป่วยเป็นวัณโรคอาจเนื่องมาจากการเคยได้รับการรักษา และได้รับคำแนะนำจากบุคลากรทางการแพทย์ จึงทำให้มีความรู้ และพฤติกรรมในการปฏิบัติตัวในการป้องกันวัณโรค

ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเช็ดภายในรถด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการอาบน้ำที่หลังเลิกงาน มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่หรือแอลกอฮอล์เจล สอดคล้องกับการศึกษาของ มะลิณี บุตรโท⁽⁵⁾ พบว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูง มีพฤติกรรมการป้องกันวัณโรคดีกว่าผู้ที่มีการศึกษาในระดับต่ำ อายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) และพฤติกรรมการเช็ดภายในรถด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค สอดคล้องกับการศึกษาของนงนุช เสือพุ่ม⁽⁶⁾ พบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันวัณโรค

การรับรู้โอกาสเสี่ยงของการติดเชื้อวัณโรค ปอดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิเชษฐ์ ต้อยศ⁽⁷⁾ พบว่าการรับรู้โอกาสเสี่ยงของการเป็นวัณโรคมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันวัณโรค การรับรู้ความรุนแรงของวัณโรคปอดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปิดปากและจมูกทุกครั้งเวลา ไอ หรือ จาม พฤติกรรมการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) และพฤติกรรมการไปพบแพทย์เมื่อมีอาการสงสัยป่วยเป็นวัณโรค สอดคล้องกับการศึกษาของ วิภาพร แทนคำ⁽⁸⁾ พบว่า การรับรู้ความรุนแรงของวัณโรคมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการควบคุมการแพร่กระจายของเชื้อวัณโรค การรับรู้ประโยชน์ในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการปิดปาก และจมูกทุกครั้งเวลา ไอ หรือจาม พฤติกรรมการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) พฤติกรรมการเช็ดภายในรถด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค และพฤติกรรมการไปพบแพทย์เมื่อมีอาการสงสัยป่วยเป็นวัณโรค สอดคล้องกับการศึกษาของพิเชษฐ์ ต้อยศ พบว่าการรับรู้ประโยชน์ในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันวัณโรคปอด การรับรู้อุปสรรคในการปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันวัณโรคปอดมีความสัมพันธ์ทิศทางตรงกันข้ามกับพฤติกรรมการปิดปากและจมูกทุกครั้งเวลา ไอ หรือจาม พฤติกรรมการเช็ดภายในรถด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค พฤติกรรมการอาบน้ำที่หลังเลิกงาน พฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่หรือแอลกอฮอล์เจล และพฤติกรรมการไปพบแพทย์เมื่อมีอาการสงสัยป่วยเป็นวัณโรค สอดคล้องกับผลการศึกษาของ วีระพล เมืองกลาง⁽⁹⁾ พบว่าการรับรู้อุปสรรคของการป้องกัน

วัณโรคมีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรม
การป้องกันวัณโรค

การรับรู้ความสามารถของตนเองในการ
ป้องกันวัณโรคปอดมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม
การปิดปากและจามทุกครั้งเวลา ไอ หรือ จาม
พฤติกรรมการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ
(N95) พฤติกรรมการเช็ดภายในรถด้วยน้ำยา
ฆ่าเชื้อโรค พฤติกรรมการอาบน้ำทันทีหลังเลิกงาน
พฤติกรรมการล้างมือด้วยสบู่หรือแอลกอฮอล์เจล
และพฤติกรรมการไปพบแพทย์เมื่อมีอาการสงสัย
ป่วยเป็นวัณโรค สอดคล้องกับ เกษภูมรินทร์
ขวัญทะเล⁽¹⁰⁾ พบว่าความเชื่อในความสามารถของ
ตนเองในการปฏิบัติตามหลักการป้องกันการติดเชื้อ
วัณโรคมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกัน
วัณโรค อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และสอดคล้อง
กับการศึกษาของอรรถัน จันทรเพ็ญ และลัดดา
สมมิตร⁽¹¹⁾ พบว่า ความคาดหวังในความสามารถ
ของตนเองที่จะป้องกันวัณโรคเป็นปัจจัยที่มี
ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันวัณโรค

สิ่งชักนำให้เกิดการปฏิบัติพฤติกรรม
การป้องกันวัณโรคมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการ
ปิดปากและจามทุกครั้งเวลา ไอ หรือจาม
พฤติกรรมการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ
(N95) รายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีความสัมพันธ์กับ
พฤติกรรมการสวมใส่หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95)
สอดคล้องกับ การศึกษาของ อีระพงษ์ จำปาลี⁽¹²⁾
พบว่า สิ่งชักนำให้เกิดการปฏิบัติในด้านการ
สนับสนุนอุปกรณ์ป้องกันวัณโรค มีความสัมพันธ์
กับพฤติกรรมการป้องกันวัณโรคอย่างมีนัยสำคัญ
ทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. กรมการขนส่งทางบกควรมีข้อกำหนด
ในการตรวจสุขภาพโดยเฉพาะการ X-ray ปอด
ในกลุ่มผู้ขับขี่รถแท็กซี่เพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่
กระจายเชื้อโรคเนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ผู้ขับขี่
รถแท็กซี่เคยป่วยเป็นวัณโรค และมีคนใกล้ชิด
ในครอบครัวป่วยเป็นวัณโรค

2. กระทรวงสาธารณสุขควรมีการตรวจ
สุขภาพโดยเฉพาะการ X-ray ปอดในกลุ่มผู้ขับขี่
รถแท็กซี่อย่างน้อยปีละ 1 ครั้งเพื่อเป็นการคัดกรอง
วัณโรค เนื่องจากสิ่งชักนำให้เกิดการปฏิบัติ
พฤติกรรมการป้องกันวัณโรคการได้รับการสนับสนุน
จากภาครัฐ ในการตรวจสุขภาพเอกเรย์ปอดปีละ
1 ครั้งโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย ทำให้เดินทางไปรับ
การตรวจสุขภาพในระดับมาก

3. พัฒนารูปแบบการสื่อสารเพื่อเสริม
สร้างพฤติกรรมการป้องกันวัณโรคปอดในกลุ่ม
ผู้ขับขี่รถแท็กซี่ที่เหมาะสม โดยเฉพาะพฤติกรรม
การใช้หน้ากากอนามัยชนิดพิเศษ (N95) เพื่อลด
การแพร่กระจายของวัณโรคปอด ลดอัตราป่วย
และอัตราตายของวัณโรคปอด

แนะนำการอ้างอิงสำหรับบทความนี้

เวสารัช สรรพอาษา, สุทธิสา จันทร์เพ็ง, ตรียมร วิสุทธศิริ, ไมลา อิศสระสงคราม. พฤติกรรมการป้องกันวัณโรคในกลุ่มผู้ขับชีรรถแท็กซี่พื้นที่กรุงเทพมหานคร. วารสารสถาบันป้องกันควบคุมโรคเขตเมือง. 2566; 8(1):110-121.

Suggested citation for this article

Suppa-asa W, Chanpeng S, Wisuttisiri T, Issarasongkhram M. Preventive Behaviors for Tuberculosis in Taxi Drivers at BangkokMetropolitan area. Institute for Urban Disease Control and Prevention Journal. 2023; 8(1):110-121.

เอกสารอ้างอิง

1. Powell K, Lamb MM, Sisk MK, Federline L, Seechuk K, Lambert LA, et al. Passenger Contact Investigation Associated with a Transport Driver with a Pulmonary Tuberculosis. Public Health Report [Internet]. 2012 [cited 2019 Jan 12];127(2):202–207. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3268805/>
2. Zamudio C, Krapp F, Choi HW, Shah L, Ciampi A, Gotuzzo E, et al. Public Transportation and Tuberculosis Transmission in a High Incidence Setting. PLoS One [Internet]. 2015 [cited 2019 Jan 15];10(2). Available from: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25706530/>
3. World Health Organization. Global tuberculosis report 2018 [Internet]. France: Irwin; 2018. [cited 2019 Jan 18]. Available from: <https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/274453/9789241565646-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. ขวัญใจ มอนโรสง, จีราภรณ์ กรรมบุตร, วณลดา ทองใบ. ปัจจัยทำนายพฤติกรรมการป้องกันวัณโรคของผู้สัมผัสร่วมบ้านกับผู้ป่วยวัณโรคปอดที่พักรักษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารพยาบาลทหารบก [อินเทอร์เน็ต]. พ.ศ.- ส.ศ. 2560 [เข้าถึงเมื่อ 10 ก.ย. 2562];18(2):306-14. เข้าถึงได้จาก: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/JRTAN/article/view/101708/78776>
5. มะลิณี บุตรโท, พรนภา ศุกรเวทย์ศิริ. การป้องกันวัณโรคในผู้สัมผัสร่วมบ้านของผู้ป่วยวัณโรคปอดเสมหะพบเชื้อที่ขึ้นทะเบียนรักษาอำเภอประโคนชัยอำเภอกระสังและอำเภอพลับพลาชัยจังหวัดบุรีรัมย์ประเทศไทย. วารสารสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 6 ขอนแก่น [อินเทอร์เน็ต]. มิ.ย.-ก.ค. 2554 [เข้าถึงเมื่อ 17 ต.ค. 2562];18(3):11- 21. เข้าถึงได้จาก: <https://he01.tci-thaijo.org/index.php/jdpc7kk/article/view/166439/120224>

6. นนุช เสือพุมิ. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลความรู้กับพฤติกรรมการป้องกันโรคปอดของประชาชน ตำบลสวนกล้วย อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข [อินเทอร์เน็ต]. พ.ศ.-ส.ศ. 2556 [เข้าถึงเมื่อ 17 ต.ค. 2562];23(2):79-93. เข้าถึงได้จาก: <https://he02.tci-thaijo.org/index.php/tnaph/article/view/11899/10724>
7. พิเชษฐ์ ต้อยศ. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ เจตคติ กับพฤติกรรมการป้องกันโรคของครอบครัว ผู้ป่วยวัณโรคปอด อำเภอร่องขวาง จังหวัดแพร่ [อินเทอร์เน็ต] [วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต]. พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา; 2556 [เข้าถึงเมื่อ 17 ต.ค. 2562]. เข้าถึงได้จาก: http://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&institute_code=191&bib=544&doc_type=0&TitleIndex=1
8. วิภาพร แท่นคำ. ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ เจตคติ พฤติกรรมการป้องกันโรคกับการติดต่อโรคของครอบครัวผู้ป่วยวัณโรคปอด จังหวัดอุบลราชธานี [อินเทอร์เน็ต] [วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต]. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี; 2553. [เข้าถึงเมื่อ 15 ส.ค. 2563] เข้าถึงได้จาก: http://tdc.thailis.or.th/tdc/browse.php?option=show&browse_type=title&titleid=9771
9. วีระพล เมืองกลาง. พฤติกรรมการป้องกันวัณโรคในผู้สัมผัสโรคร่วมบ้านในผู้ป่วยวัณโรค จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ. 2557;7(1):178-194.
10. นวลนิตย์ แก้วนวล, เยาวลักษณ์ อ่ำรำไพ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อวัณโรคในบุคลากรผู้ส่งมอบยาวัณโรค. วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ [อินเทอร์เน็ต]. ต.ค. - ธ.ค. 2557 [เข้าถึงเมื่อ 15 ส.ค. 2563];9(4):193-202. เข้าถึงได้จาก: <https://ejournals.swu.ac.th/index.php/pharm/article/view/5063>
11. อรรถัน จันทรเพ็ญ, ลัดดา สมมิตร. พฤติกรรมการป้องกันการติดเชื้อวัณโรคของผู้สัมผัสร่วมบ้านผู้ป่วยวัณโรคเสมหะพบเชื้อโรงพยาบาลวัฒนานครจังหวัดสระแก้วปี 2553. วารสารระบบบริการปฐมภูมิและเวชศาสตร์ครอบครัว. ต.ค. 2554;3(2):102-110.
12. ชีระพงษ์ จำพูลี. พฤติกรรมการป้องกันวัณโรคในผู้สัมผัสร่วมบ้านกับผู้ป่วยวัณโรคปอด อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดสุรินทร์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต]. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น; 2554.